

4.12.2018

Taide- ja kulttuurivision 2030 laatiminen Helsingille

Helsingille on syytä laatia vuoteen 2030 ulottuva kansainvälisen tason taide- ja kulttuurivisio.

Hyväksyessään 27.9.2017 Helsingin kaupunkistrategian kaupunginvaltuusto hyväksyi seuraavan Jörn Donnerin toivomusponnen:

"Kaupunginvaltuusto edellyttää että kaupungin toimesta selvitetään mahdollisuutta pikaisesti perustaa laaja-alainen komitea joka luo visioita kulttuurin edistämiseen Helsingissä tähtäimenä tehdä kaupungista monimuotoiseen kulttuuriin tekemiseen ja tuottamiseen innostava ilmapiiri lähimmän kymmenvuotiskauden aikana."

Vision lähtökohdaksi voidaan ottaa [tuore tutkimustieto](#) taiteen ja kulttuurin [vaikuttavuudesta](#) ja [merkityksestä](#) sekä monipuoliset Helsingin kulttuurielämää koskevat [tietoaineistot](#). Tutkimusten mukaan kulttuurin painoarvo on kasvussa, ja siitä on tulossa näkyvästi kaiken toiminnan läpäisevä elementti. Myös toimijoiden kenttä on yhä laajempi: kaupungin omien ja muiden ammatillisten kulttuuri- ja taidetoimijoiden lisäksi kaupungissa vaikuttaa laaja harrastajien ja amatöörien kenttä. Yleisöt kasvavat, ja yleisöä riittää yhä pienemmille taidelajeille ja teoksille. On tarve tarkastella näiden kaikkien toimintaedellytyksiä ja merkitystä kaupungille.

Helsingin kaupungin vuoden 2019 talousarvion menoista 97,1 miljoonaa euroa (n. 2%) on varattu kulttuuriin, josta 38,9 miljoonaa euroa kirjastoon ja 17,4 miljoonaa euroa kulttuuriavustuksiin. Kulttuurin laitosavustuksiin on edellisten lisäksi varattu 24,4 miljoonaa euroa. Kulttuurin käyttöprosentit ovat merkittäviä. Esimerkiksi kirjastoa käyttää vuosittain noin 80% helsinkiläisistä. Orkesterin konserttien täyttöaste oli vuonna 2017 92%. Helsingin kaupunginmuseossa oli vuonna 2017 maan kulttuurihistoriallisten museoiden suurin kävijämäärä. Taidemuseo HAM oli samana vuonna maan kolmanneksi suosituin taidemuseo.

Kulttuurin ja taiteen kasvava ja muuttuva merkitys

Kulttuurin ja taiteen asema yhteiskunnassa on nopeasti muuttumassa. Ytimessä on edelleen luovan taiteen itseisarvo, joka vie yhteiskunnan kehitystä eteenpäin ja syöttää kentän kaikkia muita toimijoita. Lisäksi taiteelta ja kulttuurilta on jo pitkään odotettu yhteisöjen hyvinvoinnin, elinvoiman ja innovatiivisuuden monipuolista edistämistä, mikä merkitsee että kulttuurin hedelmien käyttöalue ja vaikuttavuus lisääntyy. Kulttuurinäkökulma voimistuu kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, esimerkkeinä ruokakulttuuri monine ilmenemismuotoineen ja prosenttiperiaatteen soveltaminen rakennushankkeisiin.

Vuosituhanne vaihteen molemmin puolin monet taantuvat paikkakunnat ottivat kulttuurin pelastusrenkaakseen. Näin ovat toimineet mm. Bilbao, Dublin, Rotterdam, Manchester ja Liverpool, kotimaassa Savonlinna, Kuhmo, Kaustinen ja Mänttä. Useimmiten, kuten Liverpoolissa kehitys on ollut menestys. Mikäli kuitenkin paikallinen omaleimaisuus ja omat asukkaat on sivuutettu esim. edustuskulttuurirakentamisen tieltä, on päädytty ongelmiin. Mm. Barcelonan ja Lissabonin asukkaat ovat vastustaneet kaupungin liian pitkälle menevää tuotteistamista ja kaupallistamista. On kulttuuriarvoa keskustelua myös Helsingin keskustan muuttumisesta matkailun kulissiksi. Tätä voidaan vastustaa elävällä kulttuurielämällä, jossa ovat mukana niin taiteen ja kulttuurin ammattilaiset, instituutiot ja vapaa kenttä kuin kansalaiset omine kulttuuri-intresseineen.

4.12.2018

Kansainvälinen kaupunkitutkimus on tunnistanut kulttuurin nousevaksi ydinrooliksi ihmisiin ja heidän paikkasuhteeseensa kytkeytyvän [lähestymistavan](#). Helsinki on tänä vuonna liittynyt Lontoon vetämään World Cities Culture Forum -verkostoon, joka hahmottelee vastikään julkaistussa raportissa World Cities Culture Report 2018 muuttuvaa maailmaa ja kulttuurin roolia muutoksessa seuraavasti:

- Kohtaamme muuttuvan maailmanjärjestyksen, jossa monen maan kansallinen politiikka jakautuu kahtia ja vihamielinen ilmapiiri maahanmuuttajia, pakolaisia ja vähemmistöjä kohtaan lisääntyy.
- Maailman kaupungeilla on valtaa ja resursseja vastata näihin muutoksiin. Ne työskentelevät verkostoina jakaakseen ideoita ja tietoa ja edistääkseen asioita jotka eivät etene kansallisella tasolla.
- Vaikka kulttuuripolitiikka on viimeisten 20 vuoden aikana usein työskennellyt madaltaakseen sosiaalisia raja-aitoja, se on joskus tarkoittamattaan myös kasvattanut niitä; tämä on kuitenkin muuttumassa.
- Vastatakseen ajankohtaisiin globaaleihin haasteisiin maailman kaupungit ovat painottamassa kulttuuritoimintaansa uudelleen: ne tukevat ja luovat ohjelmia, joiden tarkoitus on tehdä kulttuuri tähänastista lähestyttävämmäksi ja käyttäjäkeskeisemmäksi.
- Fokuksen muutos käyttäjäkeskeiseksi, kansalaiset huomioon ottavaksi edellyttää kaupunkien hallinnolta suunnanmuutosta: avautumista ulospäin. Niiden on tunnistettava, määriteltävä ja tuettava uusia kulttuurin muotoja, tiloja ja teknologioita sekä uusia tekijöitä, joiden työn tuloksista nauttivat uudet yleisöt.
- Maailmanluokan kaupungit eivät menesty vain sillä, että ottavat kulttuurin kaupunkikehityksensä punaiseksi langaksi. Kulttuurin tulee olla myös avointa: uusille ihmisille ja paikoille, erilaisille ideoille ja kulttuurin muodoille niin että kaikki kansalaiset löytävät itselleen paikan kaupungissa sekä voivat elää rinnakkain ja toimia yhteistyössä naapureidensa ja muiden yhteisöjen kanssa sen sijaan että vallitsee paheksunnan ja epäluottamuksen ilmapiiri.

Nyt siis tavoitellaan kaupunkeja, paikkoja ja kokemuksia, jotka ovat yhteisöllisiä, antoisia, mielenkiintoisia ja turvallisia niin asukkaalle kuin matkailijoille. Helsingin brändi ['One Hel of an Impact'](#) ja ['Maailman toimivin kaupunki'](#) –strategia jo edustavat tällaista näkemystä. [Kööpenhaminan uusin matkailustrategia](#) luo trendiä tulkitessaan myös matkailijat kaupunkilaisiksi, vaikkakin väliaikaisiksi.

Pohjoismaiden pääkaupunkien kulttuurilautakuntien tapaamisissa on tullut esiin kulttuurin systemaattinen niveltäminen sekä kaupunkisuunnitteluun että elinkeinopolitiikkaan. Euroopan Unionissa kulttuuri on saamassa yhä keskeisemmän aseman. Inspiroidessaan ihmisiä ja kirittäessään innovatiivisuutta kulttuuri vaikuttaa myös talouteen. Euroopan Komission tuoreessa, 168 kaupunkia kattavasta selvityksestä [The Cultural and Creative Cities Monitor, 2017 Edition](#) käy ilmi, että kulttuurisesti aktiiviset kaupungit menestyvät taloudellisesti parhaiten.

Helsingissä kulttuuri(pää)kaupunki-vuosi 2000 ja Designkaupunki-vuosi 2012 osoittivat, miten systemaattinen kulttuuri-elementtien käyttö voi parantaa kaupunkielämän tasoa. Opittiin myös se, että täyden hyödyn ulosmittaamiseksi avauksia on teemavuoden jälkeenkin edistettävä määrätietoisesti. Vastaavaa potentiaalia tarjoaa Helsingin asema [UNESCO:n Creative Cities](#) -verkoston Design Cityna.

Kulttuuri tekee Helsinkiä kansainvälisesti tunnetuksi ja tuo kaupunkiin uusia virtauksia. Esittävän taiteen vierailut, näyttelyvaihto, käännöskirjallisuus ja kulttuurin digitaalinen ulottuminen yli rajojen ovat kansainvälistä vaihtoa parhaimmillaan. Kaupungin viimeisimmät näyttävät

4.12.2018

esiintymiset kansainvälisessä mediassa Amos Rexin ja Oodin avaamisen yhteydessä ovat perustuneet kulttuuri-ilmiöihin. Maahanmuuttajien kotoutumisessa kulttuurisen hyväksymisen saaminen ja suomalaisen kulttuurin perusteiden oppiminen ovat yksiä avaintekijöitä.

Kulttuuri isojen muutosten osana

Kulttuuriin vaikuttavat samat voimat kuin muuhunkin yhteiskuntaan, mitä on edellä kuvattu World Cities Culture Reportin siteerauksessa. Myös tekoälystä, digitalisaatiosta ja robotisaatiosta johtuva suuri työelämän, vapaa-ajan ja koko elämäntavan muutos heijastuu sekä kulttuurin ja taiteen tekijöihin että niiden käyttöön ja käyttäjiin. Väestörakenteessa näkyy ikäihmisten määrän kasvu, toisaalta pääkaupunkiseudulle ml. Helsinki muuttaa yhä enemmän kaikenikäistä väkeä muualta maasta. Koulutustason nousu lisää aktiivista kulttuurin ja taiteen harrastamista. Se parantaa myös kulttuurista lukutaitoa.

Kaupunkikehitys puolestaan ajaa kulttuuria ja taidetta yhdellä lailla ahtaalle. Satamissa ja keskustan läheisillä varasto- ja muilla muutoksessa olevilla alueilla on pitkään ollut väliaikaiseen käyttöön sopivia rakennuksia. Niistä on moni taiteen ja kulttuurin toimija löytänyt toimitilat. Nyt näitä alueita rakennetaan ja remontoidaan tuottavampaan käyttöön, jolloin vuokratasot nousevat taiteilijoiden, kulttuurityöntekijöiden ja heidän yhteisöjensä ulottumattomiin.

Uusia lakeja ja muita vaikuttavia tekijöitä

Taide- ja kulttuurivisioon vaikuttavat uudet ja uudistettavat lait: kirjastolaki ([1492/2016](#)), museolaki ([HE 194/2018](#)) ja laki kuntien kulttuuritoiminnasta ([HE 195/2018](#)). Laeilla selkiytetään mm. kulttuuritoiminnan yhteiskunnalliset tavoitteet, kunnan tehtävät ao. alueella, kunnan ja valtion työnjako, velvoite monipuoliseen yhteistyöhön ja kansalaisten osallistamiseen sekä toiminnan arviointivelvoite. Ehdotuksessa laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta edellytetään kulttuurin kytkemistä tiiviisti kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Visiossa on tarve linjata mm. Helsinki valtion, yksityisen ja kaupungin oman taide- ja kulttuuritoimijuuden kenttänä yhteistoimintavisiioineen. Kaupungin suhde markkinaehtoiseen kulttuuri- ja taidetoimintaan kaipaa kirkastamista. Edelleen on linjattava ammattitaiteilijoiden asema suhteessa kaupunkiin, kaupunkikonsernin oman kulttuurituotannon ja –toiminnan tavoiteltava organisaatio sekä kulttuurin huomioon ottaminen muiden toimialojen toiminnassa. Tulee myös päättää, haluaako Helsinki profiloitua tietyn tai useamman kulttuurin alan edelläkävijänä esimerkiksi kirjastoissa Oodin valmistuttua tai kuvataide- ja museoalalla palkitun kaupunginmuseon, Helsinki Biennalen ja Amos Rexin myötä. On tarkasteltava myös sitä, miten kaupunkistrategiassa painotetut alustatalous, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä osallistuminen konkretisoidaan kulttuurissa. Kulttuurin elinikäisen oppimisen suunnitelman rakentamista tulee pohjustaa. Tärkeä teema on kulttuurin merkitys ja käyttömahdollisuudet kotoutumisessa. Vision linjauksia hyödynnetään päivitettäessä kulttuuriavustusten myöntämisperiaatteita.

Visiossa tulee ottaa huomioon tekeillä olevat kaupunkitasoinen tapahtumastrategia sekä kolme kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan laajaa suunnitelmaa: Kulttuurin ja vapaa-ajan olosuhteiden ja tilaratkaisujen periaatteet vaikuttavat kulttuurin fyysiseen palveluverkkoon, digitalisaatio-ohjelma palvelujen saatavuuteen ja löytyvyyteen verkossa. Toimialan hinnoitteluperiaatteiden selkiyttäminen heijastuu kaupungin omien kulttuuritoimijoiden talouteen ja toimintaperiaatteisiin.

Kulttuurin laajeneva vaikuttavuus näkyy jo nyt kaupunkien elämässä. Tästä löytyy runsaasti uutta tutkimusta. Helsingissä on syytä selvittää kulttuurin, taiteen ja taiteellisten elementtien hallittu hyödyntäminen kaupunkilaisten ja kaupungin kehityksen parhaaksi.